

ПІВДЕННО-СХІДНИЙ КОРДОН КОРОНИ ПОЛЬСЬКОЇ У XV ст.

Проблема південно-східного кордону Польського королівства у XV ст. була осторонь від наукових зацікавлень в українській історіографії. Ймовірно, що така постановка проблеми не вписується у традиційний перелік тематики як українських істориків, котрі займаються історією України, так і українських сходознавців. Загалом тут можна виділити кілька підходів до вивчення цієї теми. Історично склалося, що після публікацій Федора Петруня у 20-ті рр. XX ст.¹ тема кордонів і юрисдикції пізньосередньовічних державних утворень на території сучасної України якщо не була табуована, то замовчувалася. Роботи Фелікса Шабульдо повернули її до наукового дискурсу².

Важливим у висвітленні цієї теми є не так реальне володіння причорноморськими степами, узбережжям Чорного моря чи нечисленними містами у регіоні, як контроль над торговими шляхами, котрі були джерелом прибутку не тільки для країн Центрально-Східної Європи і Золотої Орди, а й для республік Венеція і Генуя.

Одним з цікавих свідчень визначення кордону між Польським королівством та Ордою наприкінці XIV ст. є кириличний документ хана Тохтамиша, виданий біля гирла Дону 20 травня 1393 р. У тексті цього документа є цікава фраза: *“Ныне послалъ есмь к вамъ слуги наши Асана и Тулу Очжю то поведати вам нашему брату абы то ведали вы што межи твоее земле суть княжна волости давали выход Белой Орде то намъ наше даите а што будутъ вашее державы под нами а мы за то не стоим вам ищите своего а мы вам дамо”*³. Цей документ є свідченням того, що проблема розмежування сфер впливу в цьому регіоні потребувала вирішення, адже Орда не мала вже ресурсів зберігати статус-кво першої

половини XIV ст., а Польське королівство навіть разом з Великим князівством Литовським не могли остаточно вирішити на свою користь це питання.

13 червня 1395 р. у Кракові король Владислав II Ягайло надав краківському воєводі і старості Спиткові з Мельштина у дідичне володіння замки Кам'янець (*Camenez*), Смотрич (*Smotricz*), Червоногород (*Czirwonograd*), Скала (*Scala*), Бакота (*Bacotha*) на Поділлі, при цьому залишив у власній диспозиції Меджибіж (*Medzibosze*), Божський (*Bozske*) і Вінницю (*Winnicza*), а також вилучив два округи – Теребовлю і Стінку (*districtus Trebowliensis et Szenca*)⁴. Дивний на перший погляд акт короля щодо одного зі своїх найближчих сановників викликав бурхливі емоції серед малопольського можновладства, так званих панів краківських. Лише після того, як королева Ядвіга 10 липня 1395 р. повторним актом надали ці ж самі замки на Західному Поділлі Спиткові, вдалося до часу заспокоїти королівське оточення⁵.

Цей документ цікавий ще й тим, що поширює королівську юрисдикцію далеко на схід, а саме до Звенигорода (*Wowigrod*) і Черкас (*Cirkass*) на Дніпрі⁶. Для нас важливим є те, що обидва привілеї (виставлені з практично місячним інтервалом) дозволяють нам реконструювати не тільки географію цілого Поділля. Отже, Велике Поділля простягалось від Теребовлі на заході і до Черкас на сході. На підтвердження цих меж можемо залучити археологічні знахідки двох монет, т. зв. подільських грошів: одна біля м. Дунаївців (30 км на північ від Кам'янця), а друга, іншого зразка, – в околицях с. Трушівці Чигиринського району Черкаської області⁷.

Цінність цих привілеїв для визначення східного кордону Польського королівства полягає в тому, що в них вперше

зафіксовані такі географічні маркери, як Звенигород і Черкаси.

Криза влади і боротьба за неї, які тривали в цей час у Золотій Орді, змусили хана Тохтамиша піти на певний компроміс щодо територій у межах річки Дунаю і Дніпра. Так, у 1397-му або 1398 р. він видав ярлик для литовського князя Вітовта. Причиною видачі цього ярлика був притулок, який Вітовт надав Тохтамишеві. Важливим моментом цього непересічного документа є передача територій, які татари вважали своїми, але вже не могли контролювати, Вітовтові. Серед земель, котрі окреслені за татарською традицією тьмами, бачимо київську, подільську, кам'янецьку, брацлавську, сокальську (ймовірно, сокілецьку – від місцевості Сокілець біля Брацлава), звенигородську з прилеглими, черкаську з прилеглими, міста Качебіїв і Маяк, а також обшири вздовж течії Дніпра від Києва і аж по його гирло⁸. Тут ми бачимо не тільки вже згадані Звенигород і Черкаси, а й передачу територій на Чорноморському узбережжі у володіння Вітовтові.

Така передача величезної території в управління іншому володареві могла статися і після походу Вітовта 1398 р. вздовж Чорноморського узбережжя межиріччя Дністра і Дніпра, адже ярлик Тохтамиша можна датувати як 1397-м, так і 1398 р.⁹

У контексті цих подій варто нагадати, що польський король Владислав II Ягайло (1386–1434) після охрещення, одруження з Ядвігою і коронації залишався Великим князем литовським. А тому всі дії Вітовта, який присягнув на вірність Ягайлові, підпадають під інтереси не тільки Великого князівства Литовського, а й Польського королівства.

Наступним прикладом, що стосується кордонів на узбережжі Чорного моря, є угода між Владиславом II Ягайлом та угорським королем Сигізмундом Люксембурзьким від 15 квітня 1412 р., згідно з якою місто Білгород відходило до польського короля та Польського королівства (*Itaque Fayerwar alias Bologrod cum equali medietate pro ipso domino Rege Polonie et corona regni Polonie*), тоді як місто Кілія – до Угорського королівства¹⁰. Прикметною ознакою є поділ порівну території між Білгородом і Кілією. Можна припустити, що обом сторонам ішлося про Буджацький степ,

або територію між Дністровським лиманом та дельтою Дунаю.

Перехід усього Поділля після перемоги під Грюнвальдом у пожиттєве володіння Вітовта, означав і його участь у вирішенні справ, пов'язаних з Північним Причорномор'ям, свідченням чого є інформація з подорожніх нотаток Жильбера де Лянуа, який начебто на власні очі бачив, як кам'янецький староста Гедигольд у 1421 р. привіз 12 тис. людей і 4 тис. возів з каменем і лісом і за один місяць (!) спорудив замок біля м. Білгорода¹¹.

Ймовірно, що ця подія, якщо датування Жильбера де Лянуа є точним, є певним віддзеркаленням подій 1420 р., коли османи вперше заявили про свої претензії на цю територію, свідченням чого був невдалий похід на Білгород, котрий охоронявся шляхтою з руських земель, як це видно з листування Владислава II Ягайла із Сигізмундом Люксембурзьким влітку 1420 р.¹²

Ще одним свідченням активності Вітовта у цьому регіоні є подорожні нотатки іспанця Перо Тафура, котрий був тут у 1438 р. Так, описуючи татар, він зазначав: «Вони (татари) воюють проти сусідніх християн, захоплюють їх у полон і продають у Кафі, особливо після смерті пана Вітольдо, який правив Литвою і Руссю, був братом королеві Польщі й помер без спадкоємців. Коли король Польщі успадкував його землі, тому що вони були далеко розташовані від Польщі, люди не хотіли його мати правителем, отже, країна була розділена і таким чином втрачена»¹³.

Скоріш за все Ягайло не втратив інтерес до цієї території, а з огляду на обставини лише послабив інтерес до неї. Адже варто пам'ятати, що після смерті Вітовта Великим князем литовським став Свидригайло, молодший брат польського короля. Подальші події лише призвели до відкритого збройного протистояння між братами. Але навіть примирення не покляло край громадянській війні у Великому князівстві Литовському¹⁴.

Ключовим моментом у претензіях Польського королівства на межиріччя Дністра і Дунаю (хоча стратегічною територією, ймовірно, вважався Дністровський лиман) було надання кам'янецькому каштелянові Теодорикові з Бучача 29 вересня 1442 р. у Буді кам'янецького генерального староства з надзвичайно широкими повнова-

женнями та за фантастичні як на той час гроші – 3000 гривень польської монети¹⁵. А коли наступного дня король Владислав III, за чергові 3000 гривень, надав йому ще й міста Караул, Черногород, Качебіїв, то це не тільки поставило його на перше місце серед королівських кредиторів, а й показало напрямок політики Польського та й Угорського королівств у регіоні¹⁶.

Питання, наскільки реальною була реалізація цього привілею і наскільки міг виконати його положення Теодорик з Бучача, залишається відкритим. Фіксація у відповідному документі королівського надання причорноморських міст (яке заслуговує на більш ретельне висвітлення в історіографії) поставило Теодорика на перше місце серед королівських урядників не тільки на Поділлі, а й на руських землях загалом. Бо якщо припустити співпрацю Теодорика з генуезькими та венеційськими колоніями у Причорномор'ї, яка без участі або невтручання татар була би проблематичною, тоді зрозумілою є наявність у Теодорика з Бучача значних сум готівки, які він позичає королеві та шляхті.

Не вдаючись у питання реального посідання, а тим більше урядування Теодорика з Бучача на Чорноморському узбережжі, варто згадати той факт, що одним з основних товарів, що постачалися з руських та причорноморських територій, починаючи з середини XIV ст., були невільники. Тут відсилаю до праці Данути Квіріні-Поплавської про цю торгівлю, де на основі матеріалів з архівів Венеції та Генуї показано організацію постачання невільників на ринки Середземномор'я аж до останньої третини XV ст.¹⁷

Можливо, що певним відголоском прагнення Корони Польської утвердитися на Чорноморському узбережжі є фрагмент промови краківського єпископа Збігнева Олесницького під час коронного з'їзду 27 березня 1446 р. у Пйотркові, на якому йшлося про обрання польського короля. Агітуючи за бранденбурзького маркграфа Фрідріха, він, зокрема, заохочував його у разі обрання проводити локацію міст, упорядкування морських портів та загосподарювання Руських земель і Поділля (*locatione urbium, in portuum maris et terrarum Russie et Podolie provisione instauratorem*)¹⁸. Тут Олесницькому наряд чи йшлося про Балтійське узбережжя.

Можна припустити, що згадка про Руські землі та Поділля разом з портами демонструвала прагнення до утвердження Корони Польської на узбережжі Чорного моря.

Зокрема, під 1447 р. Ян Длугош фіксує подію, яка демонструє боротьбу не тільки за подільські міста і замки, а й за далекий Караул¹⁹. Прагнучи забезпечити спокій як у Короні, так і Литві, Казимир IV, який тільки-но об'єднав під своєю владою величезну територію, погодився (за Длугошем, пробачив), на прохання коронних панів, на зміну статусу декількох подільських міст. Отже, ймовірно, у першій половині 1447 р. Теодорик відібрав міста Меджибіж, Хмільник, Караул, які були недавно відібрані литвинами разом з подільськими зем'янами (*castra terre Podolie, Myedziboze, Chmyelnik, Karawul que Lithuani noviter occupata detinebat, cum terrigenis Podoliae recuperavit*)²⁰. Наявність у цьому перебіку подільських міст Караула може бути свідченням того, що Теодорик послідовно прагнув реалізувати положення як привілею на генеральне подільське староство, так і наступного за ним документа щодо причорноморських міст. Сумнів викликає лише чимала віддаленість подільських замків від Чорного моря і неможливість одночасно провести кампанію щодо їхнього підпорядкування.

Ця інформація хроніста демонструє нам як прагнення кам'янецького старости до реалізації положень вищезгаданих королівських привілеїв, так і можливості мобілізації місцевого зем'янства, яке, вірогідно, ще за старими звичаями було сильно зобов'язане до несення служби верховному володареві, а зважаючи на його відсутність (мова йде, ймовірно, про період міжкоролів'я, адже коронація Казимира відбулася 25 червня 1447 р.²¹), цілком підлягало старості – репрезентанту верховного володаря на цій території.

11 травня 1469 р. між синами вже померлого Теодорика з Бучача – Міхалом та Яном – у присутності дядька Міхала та грона місцевих урядників²² відбувався поділ маєтку. Старшому з братів Міхалові відійшли міста Язлівець, Червоногород, Ольчедаїв, Серет, Давидівці або Шипівці на р. Серет разом з містами, замками та селами (*bona Iaszlowiecz et Czyrwonograd, Olczedayow, Szereth, Dawydowcze alias Sypowcze super fluvio Szereth cum opidis,*

castris et villis) та іншими маєтками у Подільському воєводстві вартістю (радіше боргом королівської скарбниці) на суму 2 тисячі гривень. Менший брат Ян отримав у своє володіння Монастириськ, Лядське, Пархову, Переволоку, Шопову, Чернелицю разом з містами, форталіціями, селами та маєтками у Галицькому, Тереховлянському та Коропецькому повітах (*bona Manashtiriska, Laczskye, Parchowa, Przewloka, Szopowa, Czernelycza cum opidis, fortaliciis, villis*)²³. Окрім низки сіл у згадуваних повітах, мова йшла і про недобудований замок в Ольчедаєві (*castrum Olczydayow non muniret*) та про замки і порти на р. Дністер або Дністровому лимані Караул, Качебіїв, Маяк, Черногород, Балабки разом із селами, митницями, портами морськими та рибними (*super vel citra fluvium Dnyastr marinis videlicet Carawl, Caszyebeyow, Mayak, Czarnygrad, Balabky cum omnibus villis, teleoneis, portubus, marinis et piscaturis*)²⁴. З наведеного переліку об'єктів видно, що інтереси родини простягалися на величезній території аж до узбережжя Чорного моря. Та й суперечка між братами, зафіксована у галицькому гроді у 1472 р., частково була пов'язана з причорноморськими містами²⁵.

Слід зазначити, що у 1483 р., описуючи своє посольство до Менглі-Гірея, генуезець Вінцентій де Домініко (*Vencentius de Dominico*) згадав про недавню втрату (у 1482 р.) польським королем міста Акермана, тобто Білгорода, а отже, можна припустити, що й згадуваних міст, які отримав Теодорик з Бучача у 1442 р. Разом з тим він наголосив, що це місто було ключем до Литви (*vocatum Mancherman, quem funditus everit, et in maximam iacturam Lithphaniae,*

cuius erat clavis...)²⁶.

Реакцією короля Казимира IV на військові дії османів був документ кінця 1485 р., який вписано до Коронної метрики і в якому наголошувалося на втраті вищезгаданих міст та оголошувався збір коштів на плановану виправу по поверненню цих міст²⁷.

Вже на завершення варто навести приклад із 60-х років XVI ст., коли під час перевірки привілеїв на право володіти королівщинами Єжи Язловецький, нащадок Теодорика з Бучача, представив комісарам привілеї на міста Черногород, Качебіїв, Караул²⁸. Цікавим є те, що і комісари, і король Сигізмунд II Август визнали зобов'язання, визначені цими привілеями, як актуальні, тобто король мав би повернути Язловецькому 3000 гривень у польській монеті.

З наведених вище фактів видно, що Польське королівство разом з Великим князівством Литовським, скориставшись із кризи у Золотій Орді наприкінці XIV ст., посунули свій кордон до Дніпра на сході та до узбережжя Чорного моря на південному сході. Отримання Вітовтом ярлика від хана Тохтамиша у 1397-му або 1398 р. на військові походи у степ закріпило присутність цих державних утворень у цьому регіоні. Утворення Кримського ханату у 40-ві рр. та активізація Османської імперії щодо опанування Північного Причорномор'я поклали край присутності тут Польського королівства. Передача міст Черногорода, Качебієва, Караула у 1442 р. Теодорикові з Бучача і його спроби опанувати ці міста та прилеглі території, ймовірно, зазнали невдачі. Остаточо Корона Польська і Велике князівство Литовське втратили ці землі після падіння Білгорода у 80-ті рр. XV ст.

¹ Петрунь Ф. Нове про татарську старовину Бозько-Дністрянського степу // Східний світ. 1928. № 6. С. 154–171.

² Шабульдо Ф. Литовська “Задніпрянина”: незнаний аспект синьоводської проблеми // Шабульдо В.Ф. Синьоводська проблема: Можливий спосіб її розв'язання. К., 1998. С. 5–50; Шабульдо Ф. Кондомініум в українських землях XIV століття // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Львів, 2006. Т. ССІ. Праці Історично-філософської секції. С. 7–22 та ін.

³ Розов В. Українські грамоти. К., 1928. Т. 1. XIV в. і перша половина XV в. № 26. С. 49.

⁴ Codex epistolaris Vitoldi Magni Ducis Lithuaniae 1376–1430 / Collectus opera A. Prochaska. Cracoviae, 1882. № 115. S. 37–39.

⁵ Власне, для Спитка з Мельштина така практика не була новою. Ще 1 січня 1394 р. він отримав два ідентичні документи від Ядвіги і Владислава II Ягайла на звільнення міста Самбора від будь-яких поборів, а головним чином від подимного. Див.: Akta grodzkie i ziemskie z

czasów Rzeczypospolitej polskie z Archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie. Lwów, 1876. T. VI. № IV–V. S. 6–9. Або спільний документ Ягайла та Ядвіги від 15 липня 1396 р., яким вони засвідчували, що Спитко з Мельштина записав своїй дружині Ельжбеті віно у 1000 гривень празьких грошей у місті Жабно у Самбірському повіті. Див.: Ibid. № VI. S. 10–11.

⁶ Zbiór dokumentów małopolskich / Wyd. I. Sułkowska-Kuraś i S. Kuraś. Cz. VI. Dokumenty z lat 1386–1417. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, 1974. № 1843. S. 465–468.

⁷ Про монети див.: Погорілець О., Саввов Р. Монета подільського князя Костянтина // Нумізматика. Фалеристика. 2004. № 3. С. 24–29; Шостопал А. Монети XIV ст., карбовані на Поділлі // Нумізматика. Фалеристика. 2007. № 3. С. 24–26.

⁸ Інформація про цю географію див. в пізніших ханських ярликах. Остання публікація цього ярлика у 8-му томі Литовської Метрики: Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 8. (1499–1514). Užrašymų knyga 8. Parengė A. Baliulis, R. Firkovičius, D. Antanavičius. Vilnius, 1995. № 47. P. 83.

⁹ Про датування цього ярлика див.: Kurtyka J. Repertorium podolskie. Dokumenty do 1430 r. // Rocznik Przemyski. R. 40. Zesz. 4. Historia. Przemysł, 2004. № 36. S. 164–166.

¹⁰ Codex epistolaris Vitoldi Magni Ducis Lithuaniae 1376–1430. № XDII. S. 230.

¹¹ Подаю цитату у перекладі Федора Бруна: “Туда же прибыл в это самое время, при мне вышеупомянутый губернатор Подолии, Гельдигольд, с тем чтобы на одном из берегов реки основать и соорудить новый замок, который сказанному герцогом Витольдом был построен менее чем в один месяц, в пустынном месте, где нет ни леса, ни камней; но сказанный губернатор привел двенадцать тысяч человек и четыре тысячи повозок, нагруженных камнями и лесом”. (Брун Ф. Voyages et ambassades de Messire Guillebert de Lannoy, chevalier de la Toison d’or, Seigneur de Santes, Willerval, Tronchiennes, Beaumont et Wahégnies. 1399–1450. Mons, typ. d’Em. Ployois, 1840, in 8, 140 стр. съ картою // Записки одесского общества истории и древностей. Одесса, 1853. Т. III. С. 439).

¹² На це звернула увагу Ілона Чаманська (Czamańska I. Mołdawia i Wołoszczyzna wobec Polski, Węgier i Turcji w XIV i XV wieku. Poznań, 1996. S. 73; Codex epistolaris Vitoldi Magni Ducis Lithuaniae 1376–1430. № DCCCLXXXVII. S. 486–487; DCCCLXXXVIII. S. 488): „... terras woywode Moldaviensis invaserunt et in circumvallacione cuiusdam castris sui dicti Bialogrod se cum forti exercitu posuerunt. Propterea supplicavit nobis et illustri fratri nostro, domino Wytowdo magno duci Lythwanie, waywoda predictus, ut antequam ad interiora dominiorum suorum accelerentur pericula, nostra sibi suffragia porrigamus, cuius occurrere volentes benigniter dispendiis, gentes nostras ex omnibus terris nostris sibi vicinis in succursum et defensionem ipsius direximus, et si hoscium contra ipsum invalescent sevicia, cum aliis gentibus nostris confere nos personaliter in petitionem suam studeremus”.

¹³ Галенко О. Крим у 1438 р. (Подорожні нотатки Перо Тафура) // Україна в минулому. Київ – Львів, 1996. Вип. VIII. С. 181–182. Коментуючи цей фрагмент, Олександр Галенко припускає наявність руських поселень у степу, населення яких, не будучи захищене державою, вже тоді почало потрапляти на Кафський ринок як невільники. Там само. Прим. 24. С. 182.

¹⁴ Про один з аспектів громадянської війни у Великому князівстві Литовському див.: Полехов С. В. Государственный переворот 1432 г. в Великом княжестве Литовском // Вестник Московского университета. Сер. 8. История. № 1. М., 2010. С. 35–48.

¹⁵ Про це див.: Михайловський В. Початки уряду Кам’янецького генерального старости (1431–1446 рр.) // Київська старовина. 2001. № 3. С. 163–169; Kurtyka J. Nadanie starostwa podolskiego Teodorykowi z Buczacza z r. 1442 (z dziejów królewskiej na Podolu w XV i XVI wieku) // Księga jubileuszowa profesora Feliksa Kuryka (Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Wydanie specjalne, Folia 21: Studia Historica III 2004). Kraków, 2004. S. 69–102.

¹⁶ Нагадаю, що від 1441 р. Владислав був і угорським королем.

¹⁷ Quirini-Popławska D. Włoski handel czarnomorski niewolnikami w późnym średniowieczu. Kraków, 2002. S. 146–196.

¹⁸ Długossii J. Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae. Libet duodecimus 1445–1461. Cracoviae, 2003. P. 30.

¹⁹ Ймовірно, що ця подія відбулася наприкінці серпня, адже дата, коли король від’їхав до Литви, у Длугоша зазначена як *feria quarta in die sanctorum Felicis et Aucti*, тобто 30 серпня 1447 р.

²⁰ Długossii J. Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae. Libet duodecimus 1445–1461. Cracoviae, 2003. P. 52–53. У примітках зазначено, що в одній з копій рукопису, на якій базується це видання, замість *cum terrigenis Podolie* зазначено *Poloniae* і саме останній варіант було використано у перекладі XIX ст., що не відповідає реаліям, як і застосування терміна *terrigena* до власне польської шляхти.

²¹ Wdowiszewski Z. Genealogia Jagiellonów i Domu Wazów w Polsce. Kraków, 2005. S. 91. Тут аргументація щодо ще дати коронації.

²² Під час поділу були присутні подільський воєвода і коломийський староста Міхал з Бучача, галицький каштелян Анджей Фредро з Плешовнець, Якуб Бучацький з Підгайців та Павел

з Петрилова (Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie. Lwów, 1887. T. XII. Najstarsze zapiski sądów halickich 1435–1475. № 3428. S. 329).

²³ Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie. T. XII. № 3428. S. 329.

²⁴ Ibidem. № 3438. S. 330.

²⁵ Ibidem. № 3586. S. 349.

²⁶ Wincentego de Dominico listy o Polsce pisane do senatu genueńskiego r. 1483–1484 // Biblioteka Ossolińskich. Pismo historyi, literaturze, umijętnościom i rzeczo narodowym poświęcone. Poczet nowy. T. 2. Lwów, 1863. S. 344.

²⁷ Див. розлогий перест: *Matricularum Regni Poloniae summarus, excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservantur, contexuit indicesque adiecit T. Wierzbowski. Pars I. Casimiri IV regis tempora complectens (1447–1492). Varsoviae, MCMV. № 1812, а також № 1813, 1814. У реєстрі № 1812, окрім причини, з якої сталися напад османів на Молдавське князівство та захоплення міст Білгорода і Кілії 12 липня 1485 р. (...*Turcarum imperatore terram Valachiae ingrediente, posteaque diebus proximis eadem invasione castrum Byalograd et Kylio in vigilia s. Margarethae (12 iul.) expugnante et recipiente...*), подано й адміністративний поділ Польського королівства на той час.*

²⁸ P[an] Iasłowiczki **Czarnigrod, Kaczibow, Karaow**. “Okazał summi stare na thi wroczenia, summi stare dobre, na skupie” (Biblioteka XX. Czartoryskich w Krakowie. Dział rękopisów. Sygn. 1725/IV. S. 272).